

ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА

УДК 37.01

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19636691>

Вплив білінгвізму на розвиток когнітивної гнучкості дітей старшого дошкільного віку

Зданевич Лариса Володимирівна

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри дошкільної та спеціальної освіти, психології і фахових методик Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

29013, Україна, м. Хмельницький

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-8387-2143>

Прийнято: 01.04.2026 | Опубліковано: 18.04.2026

Анотація: У статті аналізується вплив білінгвізму на розвиток когнітивної гнучкості дитини старшого дошкільного віку. Двомовність розглядається як дієвий інструмент, що стимулює гнучкість мислення та здатність дитини швидко адаптуватися до нових завдань. **Метою статті** є обґрунтування теоретичних засад впливу білінгвального виховання на розвиток когнітивної гнучкості як ключової виконавчої функції мозку дітей старшого дошкільного віку. Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс загальнонаукових теоретичних **методів**: індукції та дедукції при аналізі психолінгвістичних концепцій; термінологічний аналіз для уточнення дефініцій «білінгвізм», «когнітивна гнучкість»; системно-структурний метод для моделювання зв'язків між мовленнєвою діяльністю та нейропластичністю; компаративний аналіз сучасних закордонних та вітчизняних педагогічних підходів до білінгвального виховання. Отримані в ході теоретичного аналізу **результати** дозволили розкрити сутність когнітивної гнучкості як здатності

дитини до оперативного перемикання між різними ментальними установками та адаптації до змінних правил діяльності. Доведено, що ситуація білінгвізму створює унікальний «когнітивний конфлікт», вирішення якого потребує постійної активації механізмів селективної уваги та інгібіторного контролю (гальмування нецільової мови). Обґрунтовано, що старший дошкільний вік є сенситивним періодом для розвитку нейропластичності через занурення у друге мовне середовище. Визначено, що формування білінгвальної культури спілкування сприяє не лише лінгвістичному розвитку, а й підвищенню загального рівня інтелектуальної лабільності. Охарактеризовано роль білінгвального середовища як каталізатора формування «когнітивного резерву», що забезпечує високий рівень металінгвістичної усвідомленості. Зазначено важливість впровадження білінгвального підходу для стимулювання дивергентного мислення та креативності у старшому дошкільному віці. Сформульовано **висновки:** теоретичне дослідження підтверджує, що білінгвальне виховання є потужним стимулом розвитку виконавчих функцій мозку. Когнітивна гнучкість, сформована в умовах двомовного спілкування, стає фундаментом для успішної адаптації дитини до шкільного навчання та розвитку дивергентного мислення. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці методичного інструментарію для діагностики розвитку мовлення та дослідження рівнів когнітивної гнучкості у дітей-білінгвів.

Ключові слова: білінгвізм, старший дошкільний вік, мова, інгібіторний контроль, ментальна адаптивність, інтелектуальна лабільність, дивергентне мислення, саморегуляція.

The impact of bilingualism on the development of cognitive flexibility in older preschoolers

Larysa Volodymirivna Zdanevych

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Head of the Department of Preschool and Special Education, Psychology, and Specialized Teaching Methods, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy
29013, Ukraine, Khmelnytskyi

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-8387-2143>

Abstract. *The article analyzes the impact of bilingualism on the development of cognitive flexibility in older preschoolers. Bilingualism is considered an effective tool that stimulates thinking flexibility and a child's ability to quickly adapt to new tasks. Objective. The article aims to substantiate the theoretical foundations of the impact of bilingual education on the development of cognitive flexibility as a key executive function of the brain in older preschoolers. To achieve the objectives, a complex of general scientific theoretical methods was used: induction and deduction in the analysis of psycholinguistic concepts; terminological analysis to clarify the definitions of "bilingualism," and "cognitive flexibility"; systemic-structural method for modeling the links between speech activity and neuroplasticity; comparative analysis of modern foreign and domestic pedagogical approaches to bilingual education. The results obtained during the theoretical analysis allowed for revealing the essence of cognitive flexibility as a child's ability to operatively switch between different mental sets and adapt to changing rules of activity. It is proved that the situation of bilingualism creates a unique "cognitive conflict," the resolution of which requires constant activation of selective attention mechanisms and inhibitory control (suppressing the non-target language). It is substantiated that the senior preschool age is a sensitive period for the development of neuroplasticity through immersion in a second language environment.*

*It is determined that the formation of bilingual communication culture contributes not only to linguistic development but also to an increase in the general level of intellectual lability. The role of the bilingual environment as a catalyst for the formation of a "cognitive reserve," which provides a high level of metalinguistic awareness, is characterized. The importance of implementing a bilingual approach to stimulate divergent thinking and creativity in older preschoolers is noted. **Conclusions.** Theoretical research confirms that bilingual education is a powerful stimulus for the development of executive brain functions. Cognitive flexibility, formed in conditions of bilingual communication, becomes the foundation for a child's successful adaptation to school learning and the development of divergent thinking. Prospects for further research lie in the development of methodological tools for diagnosing speech development and studying the levels of cognitive flexibility in bilingual children.*

Keywords: *bilingualism, older preschoolers, language, inhibitory control, mental adaptability, intellectual lability, divergent thinking, self-regulation.*

Постановка проблеми. Сучасні трансформації в освітньому просторі зумовлюють потребу в новому погляді на шляхи інтелектуального розвитку дитини в дошкільному віці. Тривалий час вивчення іноземних мов у дитячих садках розглядалося переважно як лінгвістичне завдання – накопичення словникового запасу та засвоєння елементарних граматичних структур. Проте актуальні психолого-педагогічні дослідження доводять, що потенціал білінгвізму є значно глибшим: він виступає потужним чинником якісної перебудови когнітивної сфери особистості.

Проблема розвитку когнітивної гнучкості у старших дошкільників є центральною для їхньої подальшої успішної адаптації до шкільного навчання. Саме в цей сенситивний період закладаються основи виконавчих функцій мозку, що відповідають за здатність оперативно перемикає увагу, гальмувати неактуальні імпульси та адаптувати стратегії поведінки до нових умов. Попри

значний інтерес до феномену двомовності, механізми того, як саме білінгвальне середовище стимулює пластичність ментальних структур, залишаються недостатньо висвітленими в теоретичній площині вітчизняної педагогіки.

Існує суперечність між об'єктивною потребою суспільства у формуванні адаптивної, інтелектуально лабільної особистості та недостатнім теоретичним обґрунтуванням білінгвізму як інструменту цілеспрямованого розвитку когнітивної гнучкості.

Водночас сучасна практика дошкільної освіти свідчить, що ефективність білінгвального середовища значною мірою залежить від його органічності та інтеграції у повсякденне життя дітей. Необхідно враховувати, що просто введення другої мови у формальні заняття не забезпечує повноцінного розвитку когнітивної гнучкості; критично важливими є комунікативні та ігрові форми взаємодії, які стимулюють дитину до активного вибору мовних засобів та маніпуляцій з ними. У цьому сенсі білінгвізм стає не лише мовним, а й соціокогнітивним ресурсом, який формує здатність дітей прогнозувати наслідки власних дій, розпізнавати причинно-наслідкові зв'язки та адаптувати поведінку до зміни ситуацій.

Індивідуальні особливості дитини, такі як темперамент, рівень мотивації та попередній досвід, модулюють ефект білінгвального навчання. Це означає, що педагогічне середовище має бути гнучким і диференційованим, забезпечуючи підтримку як для дітей з природною схильністю до швидкого засвоєння другої мови, так і для тих, хто потребує більшої допомоги та стимулювання. У цьому контексті особливо важливим є створення таких методичних стратегій, які поєднують мовну практику з розвитком когнітивних навичок, що забезпечують ефективну взаємодію між мовною та мисленнєвою сферами дитини.

Важливо зазначити, що проблематика розвитку когнітивної гнучкості в умовах білінгвального середовища набуває стратегічного значення не лише для педагогіки та психології, а й для формування майбутніх компетентностей

дитини, які визначають її успішність у навчанні та соціальній адаптації. Розширення досліджень у цьому напрямі дозволяє перейти від традиційного уявлення про другу мову як інструмент навчання до розуміння її ролі як чинника комплексного інтелектуального та особистісного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний науковий дискурс навколо проблеми білінгвізму протягом останніх п'яти років (2021–2026) зсунувся у площину вивчення когнітивних та нейрофізіологічних аспектів розвитку дошкільників [17]. Актуальні публікації доводять, що регулярне використання двох мовних систем веде до структурних змін у пізнавальній сфері дитини [21]. Зокрема, дослідження виконавчих функцій підтверджують, що керування двома мовами зміцнює нейронні зв'язки в префронтальній корі, що обґрунтовує особливу сенситивність старшого дошкільного віку до нейропластичності [19].

Важливим підґрунтям для розуміння проблеми є праці вітчизняних науковців, присвячені мовленнєвому розвитку та металінгвістичній усвідомленості дошкільників. Проблематику мовленнєвої компетентності в умовах сучасних освітніх стандартів ґрунтовно розкрито у дослідженні Фоміної Л. та ін., де вона трактується як складна інтегративна характеристика, що поєднує мовні, комунікативні та когнітивні складники розвитку особистості дитини. Особлива увага приділяється взаємозв'язку мовленнєвого розвитку з формуванням мисленнєвих операцій, що дозволяє розглядати мовлення як базову передумову становлення когнітивної гнучкості та здатності до адаптації в змінних умовах освітнього середовища [7].

Особливості розвитку мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку в умовах білінгвального навчання стали предметом дослідження Сафарян С. та ін., які обґрунтовують ефективність двомовного середовища як засобу стимулювання комунікативної діяльності. У межах дослідження доведено, що систематичне використання двох мов сприяє активізації когнітивних процесів,

зокрема розвитку здатності до переключення уваги, формування мовленнєвих стратегій та підвищення рівня пізнавальної активності дітей [12].

Теоретичне обґрунтування білінгвізму у дітей дошкільного віку подано у праці Коновалової Н., де двомовність розглядається як важливий чинник розвитку мовлення та мислення дитини. У дослідженні наголошується на тому, що білінгвальне середовище сприяє формуванню когнітивних механізмів, пов'язаних із гнучкістю мислення, адаптивністю, здатністю до варіативного використання мовних засобів і формуванням основ виконавчих функцій [5].

Взаємозв'язки між мовою та когнітивними процесами детально проаналізовано у дослідженні Настенко С. та ін., що дозволяє розкрити роль мовленнєвої діяльності в розвитку базових пізнавальних функцій. Отримані результати підтверджують, що мовна активність виступає важливим чинником формування виконавчих функцій мозку, включаючи механізми когнітивної гнучкості, регуляції поведінки та ефективного управління увагою [11].

Концептуальні орієнтири розвитку особистості дошкільника в сучасних психолого-педагогічних умовах висвітлено у дослідженні Лохвицької Л. та ін., де акцент зроблено на психологічних засадах становлення пізнавальних процесів у ранньому віці. У дослідженні підкреслюється значення середовищних чинників, серед яких мовне середовище відіграє ключову роль як умова формування адаптивних стратегій мислення, когнітивної гнучкості та здатності до саморегуляції [6].

Процес формування мовленнєвої активності дітей-білінгвів із використанням сучасного діагностичного інструментарію досліджено у роботі Арнаутової Л., яка аналізує можливості оцінювання рівня мовленнєвого розвитку. Результати дослідження свідчать про наявність тісного зв'язку між мовленнєвою активністю та розвитком когнітивних процесів, включаючи увагу, інгібіторний контроль і здатність до переключення між різними видами діяльності [1].

Аналіз мовних практик українських дошкільнят представлено у дослідженні Шевчук-Клюжевої О., де розкрито особливості формування мовного досвіду дітей у різних соціально-комунікативних умовах. Автор підкреслює, що варіативність мовного середовища сприяє розвитку гнучких стратегій мовлення, формуванню здатності до адаптації та розвитку мисленнєвих процесів у дітей дошкільного віку [15].

Трансформацію педагогічного змісту ідеї білінгвізму в Україні розглянуто у дослідженні Мізяк О., де акцентовано увагу на його значенні для сучасної освіти та розвитку особистості дитини. У роботі обґрунтовується потенціал білінгвального підходу як ефективного засобу стимулювання когнітивного розвитку, зокрема формування гнучкості мислення, здатності до адаптації та розвитку інтелектуальної мобільності [9].

Особливості впливу воєнних дій на мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку висвітлено у дослідженні Черніченко Л. та ін., у якому проаналізовано зміни у мовній активності та комунікативній поведінці дітей. Отримані результати дозволяють зробити висновок про значущість стабільного мовного середовища як ключового чинника підтримки когнітивного розвитку, формування адаптивних механізмів і збереження психоемоційної рівноваги дитини [14].

Питання створення доступного мовного середовища для дошкільників розкрито у дослідженні Малинович Л. та ін., де визначено ключові умови забезпечення ефективного мовленнєвого розвитку дітей. Автори наголошують, що якісно організоване мовне середовище забезпечує формування мовленнєвих умінь, водночас сприяє розвитку когнітивної гнучкості, здатності до саморегуляції, адаптації до змінних умов діяльності та становленню цілісної пізнавальної активності [7].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявні українські дослідження, що підтверджують позитивний вплив

білінгвального середовища на мовленнєвий розвиток дошкільників, залишається недостатньо теоретичних узагальнень щодо його впливу на когнітивну гнучкість та інгібаторний контроль, у дітей старшого дошкільного віку. Невирішеність цього питання обмежує можливості цілісного розуміння взаємозв'язку мовної та когнітивної сфер у розвитку дітей.

Крім того, більшість наявних досліджень зосереджуються на окремих аспектах мовленнєвого розвитку або когнітивних функцій, залишаючи поза увагою інтегративний ефект білінгвального середовища на формування стратегій саморегуляції та адаптивного мислення. Недостатньо вивченими залишаються механізми взаємодії між метаусвідомленістю мовних структур і розвитком виконавчих функцій, таких як планування, селективна увага та гнучке переключення між завданнями.

Також існує значний розрив між теоретичними моделями та практичними підходами до організації білінгвального навчання у дошкільних закладах. Педагогічні методики часто не враховують мовні пріоритети та природний темп освоєння другої мови дітьми, що може зменшувати ефективність когнітивного стимулювання. Відсутність системних даних про оптимальні форми інтеграції другої мови в ігрову та навчальну діяльність ускладнює формування цілісного уявлення про білінгвізм як фактор розвитку когнітивної гнучкості.

Актуалізація цих невирішених питань відкриває перспективи для подальших теоретичних і емпіричних досліджень, спрямованих на комплексне вивчення взаємозв'язку мовної компетентності та когнітивних здібностей дітей старшого дошкільного віку, що дозволить створити ефективні моделі білінгвальної освіти та оптимізувати розвиток когнітивної гнучкості.

Метою статті є систематизація та критичний аналіз наявних наукових даних, що дозволяє виокремити ключові тенденції й закономірності впливу білінгвального середовища на когнітивну гнучкість.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Для досягнення зазначеної мети здійснюється узагальнення сучасних українських та міжнародних теоретичних підходів до вивчення білінгвізму та когнітивної гнучкості у дошкільників, аналіз взаємозв'язку між білінгвальним досвідом та розвитком мовленнєвих і когнітивних навичок, зокрема інгібіторного контролю, а також виділення основних тенденцій, закономірностей і суперечностей у наявних дослідженнях. Крім того, окреслюються перспективні напрямки подальших теоретичних та емпіричних досліджень у сфері розвитку когнітивної гнучкості дітей у контексті білінгвізму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз сучасних концепцій когнітивного розвитку дозволяє розглядати білінгвальне середовище як специфічний когнітивний простір, що потребує від дитини постійної активації та виконавчих функцій [2; 17]. Систематизація теоретичних поглядів свідчить, що механізм впливу двомовності на інтелект базується на явищі когнітивного конфлікту [17]. Оскільки обидві мовні системи перебувають у стані постійної активності, мозок дитини змушений безперервно здійснювати селекцію релевантних одиниць, що стає потужним стимулом для нейропластичності.

Однією з ключових закономірностей, виявлених у ході аналізу, є пряма залежність між оперуванням двома мовами та розвитком інгібіторного контролю. У теоретичній площині це пояснюється необхідністю пригнічення (гальмування) інтерференції з боку нецільової мови. Постійне тренування цього механізму в старшому дошкільному віці призводить до зміцнення нейронних зв'язків у префронтальній корі [22]. Як наслідок, когнітивна гнучкість білінгвів виявляється у здатності швидше перемикати увагу та ефективніше адаптуватися до зміни умов діяльності порівняно з монолінгвами [18].

Металінгвістична усвідомленість виступає важливою детермінантою когнітивної гнучкості, оскільки вона передбачає здатність дитини рефлексивно аналізувати мовні форми, відокремлювати їх від змісту та маніпулювати ними

незалежно від конкретного контексту. Це уміння розвивається тоді, коли дитина усвідомлює, що одна й та сама категорія може мати різні мовні позначення, що сприяє розширенню когнітивних стратегій і стимулює активне залучення механізмів виконавчого контролю. Білінгвні діти демонструють вищі результати на металінгвістичних завданнях порівняно з монолінгвами саме через те, що двомовність вимагає активного фокусу уваги й контролю над мовними формами, що взаємопов'язано зі здатністю концентруватися на релевантних для завдання характеристиках мови [17]. Окрім того, емпіричні дані показують, що метаусвідомленість – здатність дистанціюватися від автоматичних лінгвістичних реакцій та розглядати структуру мови як об'єкт аналізу – корелює з кращою продуктивністю в когнітивних завданнях, що вимагають гнучкого переключення уваги та вирішення складних ситуацій [16].

Крім когнітивного компоненту, значну роль у формуванні гнучкості мислення відіграє соціально-комунікативний контекст білінгвального середовища. Спілкування з дорослими та однолітками різними мовами створює ситуації вибору та перемикання між мовними системами, що стимулює розвиток не лише виконавчих функцій, але й адаптивних стратегій вирішення проблем. Діти навчаються оцінювати релевантність інформації, прогнозувати наслідки своїх мовних дій та оптимізувати поведінку відповідно до контексту [18; 23].

Емпіричні дослідження свідчать, що інтенсивність та природність двомовного середовища прямо корелює з рівнем розвитку когнітивних стратегій: діти, які регулярно і органічно використовують обидві мови, демонструють більшу здатність до планування, передбачення та самокорекції поведінки у порівнянні з тими, для кого друга мова є штучним або обмеженим інструментом навчання [16].

Старший дошкільний вік є критичним періодом для багатьох важливих сфер діяльності та процесів. Саме в цей час активізуються механізми, що відповідають за контроль уваги, регуляцію поведінки та когнітивну

адаптивність. У білінгвів цей процес відбувається більш інтенсивно, оскільки двомовне середовище стимулює регулярну практику когнітивного переключення. Це забезпечує більш високу готовність дітей до навчальної діяльності та розвитку абстрактного мислення у порівнянні з одnobічними мовними середовищами [17].

Емоційно підтримувальне середовище дозволяє дитині експериментувати з мовними формами без страху помилок, що, у свою чергу, поглиблює процес метакогнітивного самоконтролю та підвищує ефективність навчальної діяльності [18].

Особливу увагу слід приділяти рольовим іграм та інтерактивним методикам, які передбачають перемикання між мовами в умовах соціально значущої діяльності. Саме в таких ситуаціях активуються механізми когнітивного конфлікту та інгібіторного контролю, що стимулює розвиток когнітивної гнучкості на практичному рівні. Регулярне включення дитини у сценарії, де необхідно приймати рішення, планувати дії та передбачати наслідки власних мовних виборів, формує унікальний когнітивний досвід, який неможливо досягти через пасивне запам'ятовування словникового запасу чи граматичних структур.

Варто наголосити, що ефективність білінгвальної освіти значною мірою визначається індивідуальними особливостями дитини, такими як швидкість освоєння мов, рівень розвитку уваги та мотиваційні чинники. Тому педагогічні стратегії повинні передбачати диференційований підхід, який забезпечує максимальне використання потенціалу білінгвізму для розвитку когнітивної гнучкості кожного дошкільника. Особливо важливо створювати навчальні ситуації, що стимулюють активне переключення уваги, контроль над інтерференцією мов та використання метаусвідомлених мовних навичок, що сприяє формуванню стійких когнітивних стратегій. Крім того, адаптація освітнього середовища до потреб конкретної дитини дозволяє посилити

розвиток виконавчих функцій, підвищити здатність до планування, прогнозування та самокорекції поведінки в умовах двомовного спілкування.

Важливо також враховувати роль сім'ї у розвитку білінгвізму та когнітивної гнучкості. Домашнє середовище, де підтримуються обидві мови, створює умови для більш ефективного розвитку виконавчих функцій, таких як контроль уваги, планування та самокорекція поведінки [17]. Контакт із двома мовами в повсякденному спілкуванні з батьками або старшими членами родини стимулює активне перемикавання мовних систем, що сприяє формуванню когнітивної гнучкості. Участь сім'ї у процесі двомовного навчання є невід'ємним чинником ефективності білінгвальної освіти.

Не менш важливим є освітнє середовище та діяльність педагогів, які організовують білінгвальні практики. Педагогічні стратегії, що включають інтерактивні ігри, рольові завдання, проектну діяльність і спільні обговорення, стимулюють регулярне перемикавання між мовами. Ці методи не лише зміцнюють мовні навички, а й активують механізми контролю та когнітивного переключення, що є критично важливими у старшому дошкільному віці. Для максимальної ефективності навчання рекомендується диференційований підхід, що враховує темп мовного освоєння, рівень розвитку уваги та індивідуальні мотиваційні чинники кожної дитини.

Інтеграція білінгвальної практики в дошкільну освіту повинна враховувати не лише мовний аспект, а й когнітивно-психологічний, забезпечуючи комплексний розвиток дитини та формування адаптивної, інтелектуально лабільної особистості.

Діти, які проявляють інтерес до використання двох мов, демонструють швидший прогрес у когнітивному розвитку та краще опановують стратегії вирішення проблем, оскільки мотивація активізує нейропластичні процеси і сприяє більш ефективному залученню виконавчих функцій [8; 11]. У цьому контексті педагогічне середовище має забезпечувати підтримку позитивної

мотивації, створюючи ситуації успіху, заохочуючи спроби мовного експериментування та стимулюючи самостійне рішення завдань.

Особливу увагу слід приділяти навчальним матеріалам, які використовуються у білінгвальному середовищі. Візуальні підказки, інтерактивні ігри, двомовні книжки, плакати та аудіо-завдання створюють додаткові стимули для розвитку мовленнєвої компетентності та когнітивних стратегій.

Позитивний ефект білінгвальної освіти залежить не лише від частоти використання другої мови, а й від її інтеграції у різні аспекти життя дитини. Систематичне поєднання обох мов у навчальних активностях, іграх та щоденному спілкуванні створює більш стійкі когнітивні навички та розширює репертуар стратегій вирішення проблем [20].

Однією з ключових характеристик таких стратегій є акцент на природність та інтегрованість другої мови. Діти, які постійно сприймають обидві мови як органічну частину повсякденного життя, демонструють кращу здатність до когнітивного переключення, гнучкості мислення та ефективного управління увагою [17].

Особливу увагу слід приділяти професійній підготовці педагогів, які працюють у білінгвальному середовищі. Вони повинні володіти не лише методикою викладання другої мови, а й знаннями про розвиток когнітивних функцій та способи стимуляції виконавчих механізмів у дітей. Регулярні тренінги, методичні семінари та обмін досвідом з міжнародними колегами дозволяють педагогам впроваджувати найефективніші стратегії навчання та забезпечувати академічну доброчесність у процесі створення двомовного середовища.

Попри доведені переваги, аналіз наукових даних виявляє низку суперечностей. Зокрема, встановлено, що позитивний вплив на когнітивну сферу спостерігається переважно в умовах «адитивного білінгвізму», де обидві мови

розвиваються гармонійно. Натомість при недостатній інтенсивності мовного середовища або штучному насадженні другої мови очікуваний ефект інтенсифікації інтелектуального розвитку може бути нівельований. Також залишається відкритим питання «індивідуальної чутливості» до білінгвального навантаження, що потребує подальших емпіричних уточнень.

Отже, сучасні теоретичні дослідження демонструють, що білінгвізм сприяє формуванню когнітивної гнучкості у старших дошкільників через розвиток металінгвістичної усвідомленості, активізацію механізмів інгібаторного контролю та стимуляцію нейропластичності префронтальної кори. Ці висновки підтверджують важливість раннього створення білінгвального середовища в дошкільних закладах для гармонійного розвитку когнітивних здібностей дітей.

Висновки. Білінгвізм у старшому дошкільному віці виступає потужним фактором стимуляції когнітивних процесів, що проявляється у підвищенні здатності дітей до швидкого перемикання уваги, адаптації до нових умов та ефективного вирішення конфліктних ситуацій. Металінгвістична усвідомленість виявляється ключовою детермінантою когнітивної гнучкості, оскільки дозволяє дитині відокремлювати мовну форму від змісту, розвивати абстрактне мислення та креативність. Соціально-комунікативний аспект білінгвального середовища забезпечує активне тренування виконавчих функцій, формування адаптивних стратегій поведінки та метакогнітивного самоконтролю. Позитивний ефект двомовності на когнітивний розвиток реалізується найбільш ефективно при органічному та інтенсивному використанні обох мов, тоді як штучне або непослідовне введення другої мови може нівелювати ці переваги. Водночас, незважаючи на численні підтвердження переваг білінгвізму, залишається відкритим питання індивідуальної чутливості дітей до двомовного навантаження, що визначає напрямки для подальших емпіричних досліджень і підтверджує актуальність розвитку білінгвального середовища в дошкільних закладах для гармонійного формування когнітивних здібностей

Список використаних джерел

1. Арнаутова Л. В. Формування мовленнєвої активності у дітей-білінгвів за допомогою діагностичної методики CELF-5. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2026. № 28. URL: <https://pedagogical-academy.com/index.php/journal/article/download/1919/1764>
2. Богуш А. Методика розвитку мовлення та навчання рідної мови дітей раннього і дошкільного віку. Київ: Видавничий дім «Слово», 336 с.
3. Казібекова В. Психологічні особливості мовного розвитку в умовах білінгвізму. *Психолінгвістика в сучасному світі*. 2018. С. 104–107.
4. Калмикова Л. О., Калмиков Г. В., Лапшина І. М., Харченко Н. В. Психологія мовлення і психолінгвістика. Київ: Фенікс, 2008. 245 с.
5. Коновалова Н. Білінгвізм дітей середнього дошкільного віку: теоретичні основи. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2023. № 2(104). С. 90–97. URL: <http://gnvp.ddpu.edu.ua/article/download/292305/285420>
6. Лохвицька Л., Левінець Н., Бондаревська Л. Орієнтири перспектив розвитку особистості дошкільника: концепція Доротеї Агнес Маккарті (1906–1974). *Psychology Travelogs*. 2026. № 1. С. 74–91. URL: <http://pt.khmnu.edu.ua/index.php/pt/article/download/393/387>
7. Малинович Л., Кфульбіда С., Міськов Г. Створення доступного мовного середовища для дошкільників: необхідність і виклики. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2023. № 112(4). С. 95–118. URL: http://ojs.csnukr.in.ua/index.php/Exceptional_child/article/download/158/130
8. Маркотенко Т. С., Масловська І. С. Двомовність навчання дітей дошкільного віку: теоретичні засади та практичні аспекти. *Інноваційна педагогіка*. 2025. Вип. 85. С. 208.
9. Мізяк О. В. Трансформація педагогічного змісту ідеї білінгвізму в Україні. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2024. № 2. С. 132–139. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi->

bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/domtp_2024_2_15.pdf

10. Міністерство освіти і науки України. Базовий компонент дошкільної освіти: нова редакція. 2021. URL: <https://mon.gov.ua>
11. Настенко С. В., Зайцева К. І., Соловійова Л. Ф. Вивчення взаємозв'язків між мовою та когнітивними процесами. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2024. URL: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/6_2024/9.pdf
12. Сафарян С. І., Співакова Л. О. Розвиток мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку в умовах білінгвального навчання. *Суспільство та національні інтереси*. 2026. № 22(2). С. 767–778. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2026-2\(22\)-767-778](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2026-2(22)-767-778)
13. Фоміна Л. В., Калініченко О. В., Дзинглюк О. С. Мовленнєва компетентність у контексті сучасних освітніх стандартів в Україні. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 8(26). С. 479–488. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/14538/146087>
14. Черніченко Л. А., Лемещук М. А. Особливості впливу воєнних дій в Україні на мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 20. С. 818–827. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/42959/1/1.pdf>
15. Шевчук-Клюжева О. В. Мовні практики українських дошкільнят. *Науковий вісник ДДПУ імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки*. 2022. № 17. URL: https://ddpu-filolvisnyk.com.ua/uploads/arkhiv-nomerov/2022/NV_2022_17/23.pdf
16. Altman C., Goldstein T., Armon-Lotem S. Vocabulary, metalinguistic awareness and language dominance among bilingual preschool children. *Frontiers in Psychology*. 2018. Vol. 9.

17. Bialystok E. Bilingualism modifies cognition through adaptation, not transfer. *Trends in Cognitive Sciences*. 2024.
18. Cook M. L., Boyce L. K., Hancock A. S., Turner M. S., Bradshaw S. D. Examining the role of early bilingualism on interference suppression and prefrontal connectivity. *Frontiers in Integrative Neuroscience*. 2025. Vol. 19.
19. Costa A. The bilingual brain: and what it tells us about the science of language. London: Penguin Books, 2021. 176 p.
20. De Houwer A. An introduction to bilingual development. *Multilingual Matters*, 2009.
21. Enhanced efficiency in the bilingual brain. *Nature Communications*. 2024.
22. Han X., Wei L., Filippi R. Modulating effects of interactional contexts on bilinguals' cognitive control: Evidence for the adaptive control hypothesis. *International Journal of Bilingualism*. 2022. Vol. 27, № 5. P. 548–568. DOI: <https://doi.org/10.1177/136700692211020>
23. Slawny C., Crespo K., Ellis Weismer S., Kaushanskaya M. Social-pragmatic skills and length of bilingualism predict inhibitory control in children. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*. 2022. Vol. 65, № 10. P. 3873–3880. DOI: https://doi.org/10.1044/2022_JSLHR-21-00625